

Закотга оид турли масалалар | Фикҳ дарслари (330-дарс)

19:00 / 29.05.2025 1429

مَلَسَ وَهِيَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَىٰ صِدْقِهِ لَوْلَا لَوْ سَرَّ ضَرْفٌ لَأَقَامَهُ نَعْمًا لِّلَّهِ لِيَضْرِبَ سَابِعَ نَبِيٍّ نَعْلَبَقِ أَهْلًا دَأْبًا نَمِيًّا كَسَمَلِ لَعْنَةُ مُعْطُوئِي ثَفَرٍ لِّأَوْعِ لِّلَّهِ نَمِيًّا لِّأَصْلِهِ لَعْنَةُ طَرِطِ لَعْنَةُ أَكْزُ أَوْرِيَّتِ أَقْدُصِّ لِّلَّهِ نَمِيًّا لَعْنَةُ قَدَّصِيَّ فَعَالِصِ لِّلَّهِ دَعْبُ أَهْلًا دَأْبًا نَمِيًّا لَعْنَةُ وَبُقْمُ أَكْزِيَّ فَعَالِصِ لِّلَّهِ عَحَّصَ وَ مَكْحَلًا أَوْ عَجَامُ نَبِأَوْ دُوَادُ وَبَأُ

Ибн Аббос розияллоху анхумодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи васаллам фитр закотини рўзадор учун беҳуда гап-сўз ва ҳаракатлардан покланиши ва мискинлар учун таомланиш бўлиши учун фарз қилдилар. Ким уни намоздан олдин адо қилса, у мақбул закот бўлур. Ким уни намоздан кейин адо қилса, садақалардан бири бўлур».

Абу Довуд, Ибн Можа ва Ҳоким ривоят қилишган ва Ҳоким саҳиҳ деган.

Садақаи фитр мискинларга берилади, улар уни таом қилиб ейдилар, хурсанд бўладилар. Ийд кунлари қувончларига қувонч қўшилади. Шунинг учун ҳам «Ҳар ўлкада ўша ернинг энг кенг тарқалган таомидан садақаи фитр берилсин», дейилган. Шунда энг кўп одам манфаат олган бўлади.

Закотни ҳар бир молнинг ўзидан чиқариш шартми ёки унинг қийматини пулдан чиқарса ҳам бўладими?

Бу саволга ҳанафий мазҳаби уламолари: «Қийматини чиқарса ҳам бўлади, баъзи вақтларда қийматини бериш мискин ва фақирлар учун манфаатлироқ ҳам бўлади», дейдилар.

Улар ўзларининг бу фикрларига жуда ҳам кучли ҳужжат ва далиллар келтирадилар. Ҳамаср уламоларимиз бу борадаги барча маълумотларни тўлиқ ва атрофлича ўрганиб чиқиб, ҳанафий мазҳабининг тутган йўли ҳозирги замон учун жуда ҳам муносиб, деган фикрга келганлар.

Закот қаердан тўпланган бўлса, ўша юртнинг мискин-фуқаролари, ҳақли кишиларига бериш афзал. Агар у юртнинг эҳтиёжи камроқ ёки кўпроқ бўлса, масъул ходимлар ҳамма томонни ўрганиб чиқиб, ўзлари бир қарорга келишади.

Закотни иложи борича ўз вақтида берган яхши. Ҳар бир иш ўз вақтида бўлгани маъқуллиги ҳамма нарсага ҳам оид. Закотни вақтидан олдин бериш ҳам жоиз. Буни уламоларимиз чегараламаганлар. Қанча олдин беришни хоҳласа, шунча олдин берилаверади. Аммо кейинга суриш эса, узрсиз бўлса, мутлақо жоиз эмас. Узрли бўлса, хусусан, кўпчиликнинг фойдаси учун зарур вақтни кўзлаб кечга суриш бўлса, жоиз.

Закотни чиқаргандан кейин у мол эгасининг айби билан зоеъ бўлса, қайта чиқаради. Агар бунда мол эгасининг айби бўлмаса, қайта чиқармайди.

Закот фарз бўлган вақтда уни чиқармаган бўлса, неча йил ўтса ҳам, модомики мол қўлида бўлар экан, закотнинг фарзлиги тушмайди. Чунки бу мискин ва фақирларнинг ҳақи ўлароқ, Аллоҳ таоло томонидан фарз қилингандир. Бу собит ҳақ бўлиб, вақт ўтиши билан соқит бўлмайди.

Закот фарз бўлганидан кейин мол эгаси вафот этиб қолса ҳам, унинг молидан, агар меросхўрларнинг барчаси балоғатга етган бўлиб, розилик билдиришса, закот чиқарилади.

Закотни соқит қилиш учун турли ҳийлалар ишлатиш мутлақо мумкин эмас.

Закотни топшириш учун мол эгаси ишончли ва омонатга хиёнат қилмайдиган одамни вакил қилса бўлади.

«Закотни очиқ-ойдин айтиб чиқарган афзал», дейишади уламоларимиз. Чунки бошқалар ҳам бундан ўрнат оладилар, одамлар мол эгасидан гумон қилмай қўяди. Бу худди фарз намозни жамоат билан очиқ-ойдин ўқиш афзал эканига ўхшашдир.

«Закотни фақир кишига берганда унинг фақирлигини, ҳақдорлигини билиб туриб, бераётган моли закот эканини айтмагани дуруст», дейишади уламоларимиз.

Имом Аҳмад ва Имом Молик: «Бу ишда фақирнинг кўнглини синдириш бор, шунинг учун макруҳдир», деганлар.

Турли ўлкалардаги мусулмонлар «Ҳозирги солиқларни закот деб ҳисобласа бўладими?» деган савол билан уламоларга мурожаат қилишган.

Бу саволга сал олдинроқ ҳам жавоб берилган эди. Жумҳур уламолар солиқлар ҳеч қачон закот ўрнига ўтмаслигини таъкидлашган.

Ибн Ҳажар ал-Ҳайсамий, Аллома Ибн Обидин ал-Ҳанафий, Шайх Алийш, Саййид Рашид Ризо, Шайх Маҳмуд Шалтут, Шайх Муҳаммад Абу Заҳра ва бошқалар шулар жумласидандир. Чунки закотнинг ўзига яраша шартлари бор. Уларни ўрганиб чиқдик. Энди закот билан солиқларни солиштириш жараёнида баъзиларини яна бир бор эслаб кўрайлик:

1. Закотдан олинадиган миқдорни шариат ўндан бир, ўндан бирнинг ярми ёки чораги бўлишини тайин қилиб қўйган. Солиқда эса ҳукумат ўзи белгилаган миқдорни олади.
2. Закотда Аллоҳ субҳанаҳу ва таолога ибодат қилиш нияти бор, солиқда бу ният мутлақо йўқ, бўлиши мумкин ҳам эмас.
3. Закот махсус саккиз синфга бўлиб берилади. Солиқ эса бошқа нарсаларга ҳам сарфланади.

Кўриниб турибдики, ҳеч бир ҳолда солиқни закот деб бўлмади. Тўғри, бу масала мусулмон кишига оғир келади. У ҳам солиқ, ҳам закот тўлаши керак, лекин мусулмон учун Аллоҳ таолонинг амрини бажариш ҳамма нарсадан устун туради.

«Кифоя» китобининг иккинчи жузи асосида тайёрланди

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2022 йил 5 октябрдаги 03-07/7013-рақамли хулосаси асосида тайёрланди.